

Forslag til før- og etterarbeid med

Olbmot/Folk

Skoleturné med: Det samiske nasjonalteatret Beivváš,
Arktisk filharmoni og Den Kulturelle Skolesekken Finnmark og Troms

Kultuvrralaš
skuvlalávka
Romsa ja Finnmarku

 SÁMI
SAMI NATIONAL THEATRE
NAŠUNÁLA
TEÁHTER

Árktalaš
Filharmonija

*Skygger fra fortiden
noe har skjedd som fortsetter
noe sitter fast
noen har flere skygger enn andre*

27.januar 2020 er det 75 år siden frigjøringen av konsentrasjonsleirene Auschwitz - Birkenau. "OLBMOT/ folk" behandler rasebiologi.

Forestillingen er en kunstnerisk respons på hendelser fra vår nære fortid. Arbeidet er et resultat av flere historier og mange ulike folk. "Olbmot" er en samling fabuleringer over historiske hendelser, som en respons til det som fortsatt sitter fast og som fortsetter. En sammensatt vev som ikke gir svar.

Tekstene som fremføres finnes tilgjengelig i programmet for forestillingen og består av glimt fra rasebiologiens historie. Forestillingen er tospråklig og kan forstås både på norsk og samisk. Vi beveger oss historisk over flere epoker og steder, fra målinger av skaller i Sápmi, til kolonitiden i Afrika og massedrap i Auschwitz.

Forestillingen hviler på levende musikk, med sang fra skuespillerne fra Det Samiske Nasjonalteatret i møte med en strykekvartett fra Arktisk Filharmonik. Videre baseres det visuelle på video i form av en serie naive tegneserier. De naive karikaturene er direkte basert på de historiske hendelsene.

Hver tekst innledes med en illustrasjon som lokaliserer tid og sted.

Forestillingen har tilsnitt av dokumentarisme ved at tekstene skildrer faktiske hendelser og ved bruk av hverdagsklær. **OLBMOT** er indirekte et møte mellom før og nå. Et sentralt spørsmål er; **Hvordan lever tankegodset bak rasebiologien videre i dag?**

Det kan være en fordel om elevene har fått anledning til å sette seg inn i noe av materialet på forhånd. Vi gjør oppmerksom på at tematikken og virkemidlene i forestillingen kan oppleves ulikt av forskjellige elever. At det for noen kan være en ubehagelig tematikk. Vi ber lærere være oppmerksomme på dette og snakke med elevene i etterkant.

Forestillingens program i digital versjon ligger vedlagt som egen fil. Programmet inneholder tekster og bilder fra forestillingen, nyttig informasjon, og finnes på samisk og norsk. Vedlagt er en oversikt over linker til dokumentarfilmer, bøker, artikler og annet, som kan være relevante i undervisningsøyemed og er relatert til tematikken i forestillingen.

Forslag til oppgaver til elevene i forkant av forestillingen:

“Når mennesker som har fått samme oppdragelse som meg, snakker det samme språk som meg, liker de samme bøkene, samme musikk og samme malerier som meg – når disse menneskene på ingen måte er forsikret mot muligheten for å kunne bli umennesker og gjøre ting som nåtidens mennesker, med unntak av patologiske enkelttilfeller, aldri kunne tenkes å gjøre, hvorfor skulle jeg da tro at jeg er forsikret mot noe slikt?”

Max Frisch, 1946.

- 1. De var helt vanlige menn.**
Den tyske Reservepolitibataljon 101 drepte titusenvise av jøder under andre verdenskrig. Bataljonen besto av helt vanlige menn. Finn ut mer om Reservebataljon 101. Bruk gjerne artikkelen “Kunne du deltatt i masse mord?” og Christopher R. Brownings bok «ORDINARY MEN» som utgangspunkt for arbeidet.
- 2. Hverdagsmusikk fra Auschwitz.**
Det meste av musikken som spilles av strykekvartetten er «hverdagsmusikk fra Auschwitz», det vil si musikk som ble spilt i konsentrasjonsleirene. Musikkens oppgave var å gi inntrykk av et hyggelig sted, kjente svisker fra perioden ble spilt for å roe ned folk på vei inn i gasskamrene. Finn ut mer om fangeorkesteret i Auschwitz.
- 3. Rasismens idéhistorie i Norden.**
Finn ut mer om den svenske rasebiologen Herman Lundborg og rasismens idéhistorie i Norden og Norge.
- 4.** Finn ut mer om John Kellogg og the Race Betterment Foundation.
- 5. Sannhets og forsoningskommisjonen.**
Stortinget opprettet i 2018 «Kommisjonen for å granske fornukspolitikk og urett overfor samer, kvener og norskfinner». Finn ut hvorfor denne kommisjonen ble opprettet, hva som er kommisjonens mandat og hvordan kommisjonens arbeid gjøres i Norge. Tilsvarende arbeid i «Truth and reconciliation» er tidligere blitt gjort i Canada, Grønland, Australia og Sør-Afrika. Undersøk hvorfor disse komitéene blir opprettet, og hva resultatene av deres arbeid viser.
- 6.** Se etter hvordan lys og scenografi brukes i forestillingen. Hva synes du f.eks om måten lys/skygge er brukt på? Hva gjør det med forestillingen?
- 7.** Hva er det mest av i forestillingen; tekst, bevegelse, lyd, musikk eller animasjon? Hva gjør bruken av de ulike virkemidlene f.eks lyd eller animasjon med deg som tilskuer?
- 8.** I forestillingen brukes to språk; samisk og norsk. Hvordan er det å se en forestilling med flere språk samtidig? Hvordan klinger språkene sammen? Hva gjør det med forestillingen?

Videolenker relatert til forestillingen:

FOR UNGDOMSSKOLEN OG VIDEREGÅENDE SKOLER:

- [SAMENES TID \(dokumentar i tre deler\)](#)
Svensk dokumentarserie som gir en god innsikt i samisk historie og samiske forhold. Anbefales for både ungdomsskole og videregående skole og lærere. Hver episode er på 60 min. Episode 3 omhandler rasebiologi og Sápmi fra 15:50–32:00.
- [SAMEBLOD, regi Amanda Kernell \(2017\)](#)
(*Sameblod finnes nå tilgjengelig på Netflix og Viaplay)

FOR VIDEREGÅENDE SKOLER:

- [Dokumentar: NAMIBIA: GENOCIDE AND THE SECOND REICH. Varighet: 60 min](#)
- [HUR GÖR MAN FOR ATT RÄDDA ETT FOLK?](#) Dokumentar om den svenske rasebiologen Herman Lundborg. Varighet: 60 min.
- SCHINDLERS LISTE, regi Steven Spielberg, 1993.
- RADIO: «[OM BIOLOGIENS ÅTERKOMST](#)» av Göran Rosenberg. Radiokrønike fra Sveriges Radio 08.07.2017. Varighet: 5:42 min.

Lenker til artikler relatert til forestillingen:

- [75-årsmarkering for Holocaust](#)
- [Kunne du deltatt i massebord?](#)
- [Don't use the term 'race,' German scientists urge \(11.09.2019\)](#)
- [Konsentrasjonsleiren i Auschwitz](#)
- [Kvinneorkesteret i Auschwitz](#)
- [Norges første kvinnelige professor studerte rasehygiene](#)
- [Vakre er de ikke](#)
- [«Sannhets og forsoningskommisjonens» arbeid i Norge](#)
- [«Sannhets og forsoningskommisjonens» egen nettside](#)
- [Californias indigenous history](#)
- [Oppfordrer folk til å drepe samer etter omstridt](#)
- [Samer mordhotade efter Girjasdomen](#)

Tips på bøker til fordypning i emnet (for videregående skole):

ORDINARY MEN av Christopher R. Browning. ISBN 9780141000428

Christopher Robert Browning (født 22. mai 1944) er en amerikanske historiker kjent særlig for sin forskning på holocaust. Han har vært sakkyndig vitne rettsaker mot antatte forbrytere fra andre verdenskrig. I boken "Ordinary men" tar han for seg hvordan den tyske reservepolitibataljon 101 som besto av helt alminnelige, middelaldrende menn drepte titusenvise av jøder under andre verdenskrig.

UTRYDD HVER ENESTE JÆVEL av Sven Lindqvist ISBN: 9788270947041

Lindqvist tar leseren med på en reise til hjertet av Sahara, til en ørken der alt liv er dødd ut, og han konstaterer at folkemorderne verken begynte eller sluttet med nazismen. Auschwitz var "den moderne industrielle utførelsen av en tilintetgjørelse som det europeiske verdensherredømme hadde hvilt på i lang tid", skriver han og viser at ordene "utrydd hver eneste jævel" har dype røtter i rasismens idéhistorie. "Sven Lindqvist ble for 'Utrydd hver eneste jævel' innstilt til Nordisk Råds litteraturpris i 1992. Utrydd hver eneste jævel er uhyggelig som en skrekkefilm" STAVANGER AFTENBLAD

[**GALGENFRIST FOR KVINNEORKESTERET** av Fania Fenelon](#)

KÄRASTE HERMAN: rasbiologen Herman Lundborgs gåta ISBN 9789113066332

Ledaren för världens första statliga rasbiologiska institut 1922-35, läkaren och professorn Herman Lundborg i Uppsala, talade hotfullt om rasblandningens degenererande effekter men fick i hemlighet barn med en kvinna av "fel typ" i Lappland. I den första boken om hans liv berättas om forskningsgåtorna han trodde sig lösa, om forskarvännerna i Nazityskland som var inflytelserika rasexperter, och om personer han mötte vid sina undersökningar, inte minst kvinnor, som skakade om hans tillvaro i grunden.

Forestillingens forankring i læreplan for ungdomsskolen (norsk og samisk) i Samfunnsfag og KRLE:

Utforskaren:

- vise korleis hendingar kan framstillast ulikt, og drøfte korleis interesser og ideologi kan prege synet på kva som blir opplevd som fakta og sanning

Historie

- drøfte ideal om menneskeverd, diskriminering og utvikling av rasisme i eit historisk og notidig perspektiv
- gjere greie for kolonialisme og imperialism og gje døme på avkolonisering
- drøfte årsaker til og verknader av sentrale internasjonale konflikhtar på 1900- og 2000-talet

Samfunnsfag:

- gjere greie for omgrepa haldningar, fordommar og rasisme og vurdere korleis haldningar kan bli påverka, og korleis den einskilde og samfunnet kan motarbeide fordommar og rasisme
- vise korleis hendingar kan framstillast ulikt, og drøfte korleis interesser og ideologi kan prege synet på kva som blir opplevd som fakta og sanning

Kristendom, religion, livssyn og etikk:

- drøfte etiske spørsmål knyttet til menneskeverd og menneskerettigheter, urfolks rettigheter, likeverd og likestilling, blant annet ved å ta utgangspunkt i kjente forbilder
- reflektere over filosofiske tema knyttet til identitet og livstolkning, natur og kultur, liv og død, rett og galt

Forestillingens forankring i læreplan for videregående skole (norsk og samisk) i samfunnsfag:

Individ, samfunn og kultur

- drøfte årsaker til at fordommar, rasisme og diskriminering oppstår og kva tiltak som kan motverke dette
- vurdere årsaker til og tiltak som kan forebygge rasisme, hatefulle ytringer og diskriminering, inkludert etnisk diskriminering, og drøfte ytringsfrihetens grenser

Politikk og demokrati:

- diskutere samanhengar mellom styreform, rettsstat og menneskerettar
- diskutere korleis makt og innverknad kan variere på grunnlag av etnisitet og sosioøkonomiske forhold

Internasjonale forhold:

- definere omgrepet makt og gje døme på korleis makt blir brukt i verdssamfunnet
- finne døme på ulike typar konflikhtar og menneskerettsbrot og drøfte kva FN og andre internasjonale aktørar kan gjere

Skoleturné med: Det samiske nasjonalteatret Beaivváš,
Arktisk filharmoni og Den Kulturelle Skolesekken Finnmark og Troms

Utarbeidet av Sámi Našunálateáhter Beaivváš, ved Rawdna Carita Eira, tekst og Aslak Mikal Mienna, bilder